

Uwarunkowania kształtowania kapitału ludzkiego w organizacji

**Seria "Gospodarowanie Kapitałem Ludzkim"
Zeszyt nr 12**

**Redaktor naukowy
Patrycja Zwiech**

UNIwersYTET SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH I ZARZĄDZANIA

**UWARUNKOWANIA KSZTAŁTOWANIA
KAPITAŁU LUDZKIEGO W ORGANIZACJI**

Seria „Gospodarowanie Kapitałem Ludzkim”

Zeszyt nr 12

Szczecin 2017

Redaktor naukowy

Dr hab. Patrycja Zwiech

Recenzenci

Dr hab. prof. ZUT Aleksandra Grzesiuk

Dr hab. prof. US Ewa Mazur-Wierzbicka

Dr hab. prof. US Katarzyna Włodarczyk

Skład i łamanie

Patrycja Zwiech

Żadna część tej publikacji nie może być powielana i rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób, elektroniczny lub mechaniczny, włączając fotokopiowanie, nagrywanie lub z wykorzystaniem innych systemów, bez pisemnej zgody Autorów.

© Autorzy

Szczecin 2017

ISBN 978-83-7867-730-7

ISSN 2353-5660

Druk i wydanie

volumina.pl Daniel Krzanowski

ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

tel. 91 812 09 08

druk@volumina.pl

www.voluminamarket.pl

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	5
--------------------	---

CZĘŚĆ I

ORGANIZACYJNE UWARUNKOWANIA PRACY	7
--	---

Rozdział 1. Wybrane aspekty kultury bezpieczeństwa pracy w przedsiębiorstwie produkcyjnym (<i>Wioletta Ocieczek</i>)	9
---	---

Rozdział 2. Determinanty równości szans w sferze personalnej w świetle społecznej odpowiedzialności biznesu (<i>Marek Kunasz</i>).....	25
---	----

Rozdział 3. Autentyczne przywództwo a nastawienia kierownicze przyszłych menedżerów (<i>Anna Pluta, Ewa Putek-Szeląg</i>)	41
--	----

Rozdział 4. Rola kompetencji w procesie rekrutacji i selekcji pracowników (<i>Józef Ober, Janusz Karwot</i>)	59
---	----

CZĘŚĆ II

INDYWIDUALNE UWARUNKOWANIA PRACY	75
---	----

Rozdział 5. Zależność między poziomem wykształcenia a możliwością określania rodzaju wykonywanych w pracy zadań (<i>Anna Turczak</i>)	77
--	----

Rozdział 6. Wiek pracującego a jego wpływ na organizację czasu pracy (<i>Anna Turczak</i>)	97
---	----

Rozdział 7. Autorytet przywódcy w służbach mundurowych (<i>Lilla Młodzik</i>)	117
--	-----

Spis rysunków	133
---------------	-----

Spis tabel	135
------------	-----

ROZDZIAŁ 5

ZALEŻNOŚĆ MIĘDZY POZIOMEM WYKSZTAŁCENIA A MOŻLIWOŚCIĄ OKREŚLANIA RODZAJU WYKONYWANYCH W PRACY ZADAŃ

Streszczenie

W niniejszym rozdziale populację pracujących mieszkańców Polski podzielono na sześć grup, a kryterium tego podziału był poziom wykształcenia. Dla każdej z wyodrębnionych grup obliczono frakcję osób, które twierdzą, iż mają w pracy wpływ na rodzaj wykonywanych przez siebie zadań. Do oceny skali różnic występujących między poszczególnymi frakcjami wykorzystano parametryczny test istotności. W rezultacie zrealizowanych badań wykazano, że w Polsce zdecydowanie najczęściej na dobór wykonywanych zadań mają wpływ osoby legitymujące się dyplomami wyższych uczelni. Z kolei osoby nie posiadające wyższego wykształcenia mogą kształtować repertuar podejmowanych przez siebie zadań dużo rzadziej. Co ciekawe i dość zaskakujące, osoby z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym, średnim ogólnokształcącym, zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym i niższym stanowią pod tym względem stosunkowo jednorodną grupę.

Słowa kluczowe: poziom wykształcenia, wpływ na rodzaj wykonywanych zadań, Polska

5.1. Wprowadzenie

Człowiek poprzez pracę może się samorealizować, doskonalić i wzbogacać swoje życie. Wśród wielu różnych cech, które opisują pracę, najczęściej wymieniane są następujące:

- jest skierowana na przeobrażanie świata przyrodniczego i podporządkowywanie go sobie przez człowieka,
- jest działalnością, w której jednostka może się twórczo realizować, manifestując i rozwijając przy tym swoją osobowość,
- jest jedną z głównych form udziału człowieka w życiu społecznym, kształtuje relacje jednostki ze społeczeństwem i jego członkami oraz z kulturą (Wiatrowski, 2005, s. 95).

Zanim istoty ludzkie nabyły sprawność intelektualną i manualną niezbędną np. dla pianisty czy chirurga, upłynęło dużo czasu, przeminęło wiele pokoleń i cywilizacji, w których praca była powszechnym zjawiskiem decydującym o losach poszczególnych ludzi i o losach całych społeczeństw (Sztumski, 2008, s. 57).

We współczesnej cywilizacji praca to przede wszystkim praca zawodowa. Ta forma aktywności stała się niezbędną do pełnego, wieloaspektowego doświadczania życia przez człowieka w XXI wieku. Aktywność zawodowa sprzyja rozwojowi istoty ludzkiej, ponieważ funkcjonowanie w środowisku zawodowym niesie za sobą konieczność ciągłego doksztalcania się i doskonalenia. Co niezmiernie istotne, poprzez pracę zawodową człowiek zdobywa kompetencje do radzenia sobie nie tylko w miejscu pracy, ale także w innych, pozazawodowych sferach życia. Dzięki aktywności zawodowej jednostka uczy się bowiem ogólnej zarad-

ności życiowej, a także nabywa oglądy niezbędnej do funkcjonowania w społeczeństwie. Ma też możliwość zbierania różnorodnych doświadczeń i „hartowania się” w sytuacjach nowych, w tym w sytuacjach trudnych. Środowisko zawodowe nierzadko wymusza pewne postawy i zachowania, prowadzi do weryfikacji przekonań, wymaga przebudowywania hierarchii celów i systemu wartości, skłania do modyfikacji priorytetów i planów życiowych.

Nie ulega wątpliwości, że osoby, które nie pracują zawodowo, są uboższe o cenne doświadczenia niesione sytuacjami zawodowymi. Co ważne, bycie bezrobotnym wiąże się często z pasywnością także na innych płaszczyznach funkcjonowania, w tym w zakresie życia rodzinnego, rozwijania zainteresowań, kontaktów z kulturą itd. Bywa też, że osoby niepracujące swoje frustracje próbują kompensować działalnością w obszarach patologii społecznej. Następstwami braku pracy są również ogólne rozleniwienie i wygodnictwo, a w ślad za nimi roszczeniowość i przenoszenie odpowiedzialności za własne niepowodzenia na innych (Bańka, 2016, s. 134-135). Wraz z wydłużaniem się czasu pozostawania bez pracy wydatnie spadają szanse danej osoby na znalezienie zatrudnienia (Polcyn, Gawrysiak, 2016, s. 349), gdyż z punktu widzenia pracodawcy zatrudnienie osoby długotrwale bezrobotnej jest inwestycją co najmniej wątpliwą.

Badania dowodzą, że lepsze wykształcenie przekłada się na większe szanse na rynku pracy (Rączaszek, 2009, s. 303). Czym wyższe kwalifikacje ma dana osoba, tym otrzymuje zazwyczaj większe wynagrodzenie. W październiku 2014 roku w Polsce zatrudnieni z wykształceniem co najmniej magisterskim zarabiali średnio 5.730,43 zł brutto, z tytułem licencjata/inżyniera – 4.818,52 zł, z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym albo średnim ogólnokształcącym – odpowiednio 3.462,77 zł, 3.474,14 zł oraz 3.294,04 zł, z wykształceniem zasadniczym

zawodowym – 2.960,00 zł, a z wykształceniem gimnazjalnym bądź niższym – odpowiednio 2.553,01 zł i 2.762,51 zł (Struktura wynagrodzeń..., 2016, s. 53).

Ludzie lepiej wykształceni nie tylko więcej zarabiają, ale także o wiele łatwiej im znaleźć pracę. W IV kwartale 2015 roku w Polsce wśród osób z wyższym wykształceniem stopa bezrobocia wynosiła 3,6%, z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 6,4%, średnim ogólnokształcącym – 10,3%, zasadniczym zawodowym – 8,5%, a gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym – 14,7% (Rocznik..., 2016, s. 240). Lepsze wykształcenie przekłada się również na szybsze znalezienie pracy przez bezrobotnego (Turczak, 2017, s. 242).

Jak zatem wskazują na to przytoczone powyżej dane, osoba wyedukowana czerpie ze swojego wykształcenia szereg indywidualnych korzyści. Interesującą kwestią może być jednak to, czy lepsze wykształcenie przekłada się na możliwość wpływania na rodzaj wykonywanych przez siebie w pracy zadań. Próba odpowiedzi na tak postawione pytanie stała się celem dociekań znajdujących się w dalszej części niniejszego rozdziału.

5.2. Źródło danych i sposób ich uporządkowania

Wszystkie obliczenia przeprowadzono na podstawie ogólnodostępnych danych Głównego Urzędu Statystycznego zebranych w publikacji pt. „Badanie organizacji i rozkładu czasu pracy w Polsce w 2015 roku”. Badanie organizacji i rozkładu czasu pracy stanowi jeden z modułów szerszych badań realizowanych przez GUS, a mianowicie „Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności” (w skrócie BAEL). Wspomniany moduł objął wszystkie osoby pracujące będące członkami gospodarstw domowych wylosowanych do BAEL, a celem tego badania było uzyska-

nie informacji na temat sytuacji na rynku pracy w kontekście możliwości korzystania z różnego rodzaju elastycznych form organizacji pracy. Zagadnienie elastycznych form organizacji pracy odnosi się w szczególności do możliwości samodzielnego decydowania o sposobie wykonywania pracy, jak i do stopnia dowolności w określaniu i wyborze tego, co się robi (Badanie... w 2015 roku, 2016, s. 9, 28).

Warto podkreślić, że przywołane powyżej badanie GUS-u zostało przeprowadzone metodą reprezentacyjną, która umożliwia dokonywanie uogólnień wyników na całą zbiorowość generalną pracujących mieszkańców Polski (Badanie... w 2015 roku, 2016, s. 8).

Na potrzeby niniejszego rozdziału populację pracujących mieszkańców Polski podzielono na sześć rozłącznych i wyczerpujących grup, a kryterium tego podziału był poziom wykształcenia. Wyróżniono następujące grupy, które opatrzone subskryptem i : wykształcenie wyższe ($i = 1$), policealne ($i = 2$), średnie zawodowe ($i = 3$), średnie ogólnokształcące ($i = 4$), zasadnicze zawodowe ($i = 5$), gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe oraz brak wykształcenia szkolnego ($i = 6$). Następnie każdą z wymienionych grup podzielono na dwie podgrupy. Pierwsza podgrupa to osoby, które mają wpływ na rodzaj wykonywanych w pracy zadań, natomiast druga podgrupa obejmuje tych pracujących, którzy w ogóle takiego wpływu nie mają. W toku przeprowadzonych w niniejszym opracowaniu badań sprawdzono, jak posiadane wykształcenie rzutuje na to, czy osoba pracująca może w jakimkolwiek zakresie definiować zestaw rzeczy, których wykonania się w swojej pracy podejmuje.

5.3. Przeprowadzenie parametrycznego testu istotności

Ujmując zagadnienie w sposób formalny, postawionym zadaniem jest porównanie wielkości różnic między frakcjami tych pracujących, któ-

rzy mogą określać rodzaj realizowanych przez siebie zadań, przy czym w celu obliczenia owych różnic wzięto osoby pochodzące z dwóch różnych grup wyodrębnionych w oparciu o poziom wykształcenia.

W 2015 roku 4.466 tys. osób z wyższym wykształceniem ($i = 1$) stwierdziło, że ma jakikolwiek wpływ na rodzaj wykonywanych w pracy zadań. Z kolei wszystkich pracujących z wyższym wykształceniem było wówczas 5.371 tys. Stąd frakcja p_i osób należących do rozpatrywanej podgrupy w grupie osób z wyższym wykształceniem wyniosła $p_1 \approx 0,832$ (czyli $4.466 \div 5.371$). Z kolei pracujących z wykształceniem policealnym ($j = 2$) w 2015 roku było 563 tys. Z grupy tej 417 tys. osób deklarowało, że może choćby w niewielkim stopniu kształtować zestaw wykonywanych przez siebie prac. Oznacza to, że $p_2 \approx 0,741$. Różnica między 0,832 i 0,741 (albo inaczej: 83,2% i 74,1%) wynosi 0,091 (tj. 9,1 punktu proc.).

Skonstruowanych w ten sposób różnic nie można między sobą porównywać. Można natomiast na podstawie tak zdefiniowanych różnic obliczyć wartości statystyki u , które pozwolą na dokonywanie wspomnianych porównań. Co ważne, na podstawie wartości statystyki u będzie można określić, czy dana różnica jest wystarczająco duża, aby uznać ją za statystycznie istotną, czy może jest tak mała, że nie różni się istotnie od zera.

Wzór na statystykę u przedstawia się następująco (Zeliaś, 2000, s. 275):

$$u_{ij} = \frac{p_i - p_j}{\sqrt{\bar{p}_{ij}(1 - \bar{p}_{ij})\left(\frac{1}{n_i} + \frac{1}{n_j}\right)}},$$

gdzie:

u_{ij} – wartość statystyki u wyznaczona dla grup i i j ,

n_i – liczebność i -tej grupy,

- n_j – liczebność j -tej grupy,
- p_i – frakcja osób wyróżnionych w i -tej grupie,
- p_j – frakcja osób wyróżnionych w j -tej grupie,
- \bar{p}_{ij} – średnia frakcja obliczona z połączonych grup i -tej i j -tej.

W przypadku, gdy p_i jest większe od p_j , wartość statystyki u_{ij} jest dodatnia. Jeżeli natomiast zachodzi relacja $p_i < p_j$, wówczas $u_{ij} < 0$.

Do określenia, czy różnica między p_i i p_j jest statystycznie istotna, niezbędne jest wyznaczenie wartości krytycznej u_α , z którą można będzie porównać wszystkie obliczone wartości u_{ij} . Niech przyjęty z góry współczynnik istotności będzie na poziomie $\alpha = 0,005$. Dla prawostronnego obszaru krytycznego wartość krytyczna wynosi wówczas 2,58. Różnicę między frakcjami należy uznać za statystycznie istotną, jeżeli spełniona będzie nierówność $u_{ij} \geq u_\alpha$. Z kolei jeśli zachodzi relacja $u_{ij} < u_\alpha$, rozpatrywana różnica między p_i i p_j jest statystycznie nieistotna (Wasilewska, 2015, s. 235).

Zbudowano oddzielne tabele dla pracujących ogółem (Tabela 5.1.), pracujących kobiet (Tabela 5.2.), pracujących mężczyzn (Tabela 5.3.), pracujących mieszkańców miast (Tabela 5.4.) oraz pracujących mieszkańców wsi (Tabela 5.5.). W każdej z tabel dla poszczególnych poziomów wykształcenia podano liczebności (a) oraz odsetki (b). Sześć grup wyodrębnionych na podstawie poziomu wykształcenia uporządkowano według malejącego odsetka osób, które w swojej pracy mają wpływ na rodzaj realizowanych zadań. Warto zwrócić uwagę na fakt, że nie we wszystkich tabelach uzyskano tę samą kolejność grup.

Tabela 5.1. Możliwość kształtowania zestawu wykonywanych przez siebie zadań – analiza przeprowadzona dla pracujących ogółem

Poziom wykształcenia	(a) / (b)	Ma wpływ	Nie ma wpływu	Suma
Wyższe	(a)	4.466 tys.	905 tys.	5.371 tys.
	(b)	83,15%	16,85%	100,00%
Policealne	(a)	417 tys.	146 tys.	563 tys.
	(b)	74,07%	25,93%	100,00%
Średnie zawodowe	(a)	2.605 tys.	1.141 tys.	3.746 tys.
	(b)	69,54%	30,46%	100,00%
Średnie ogólnokształcące	(a)	890 tys.	458 tys.	1.348 tys.
	(b)	66,02%	33,98%	100,00%
Zasadnicze zawodowe	(a)	2.675 tys.	1.380 tys.	4.055 tys.
	(b)	65,97%	34,03%	100,00%
Gimnazjalne i poniżej	(a)	593 tys.	309 tys.	902 tys.
	(b)	65,74%	34,26%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Badanie... w 2015 roku, 2016, s. 112-113).

Tabela 5.2. Możliwość kształtowania zestawu wykonywanych przez siebie zadań – analiza przeprowadzona dla pracujących kobiet

Poziom wykształcenia	(a) / (b)	Ma wpływ	Nie ma wpływu	Suma
Wyższe	(a)	2.465 tys.	568 tys.	3.033 tys.
	(b)	81,27%	18,73%	100,00%
Policealne	(a)	294 tys.	98 tys.	392 tys.
	(b)	75,00%	25,00%	100,00%
Średnie zawodowe	(a)	1.033 tys.	476 tys.	1.509 tys.
	(b)	68,46%	31,54%	100,00%
Średnie ogólnokształcące	(a)	466 tys.	239 tys.	705 tys.
	(b)	66,10%	33,90%	100,00%
Zasadnicze zawodowe	(a)	798 tys.	432 tys.	1.230 tys.
	(b)	64,88%	35,12%	100,00%
Gimnazjalne i poniżej	(a)	206 tys.	120 tys.	326 tys.
	(b)	63,19%	36,81%	100,00%

Źródło: jak w Tabeli 5.1.

Tabela 5.3. Możliwość kształtowania zestawu wykonywanych przez siebie zadań – analiza przeprowadzona dla pracujących mężczyzn

Poziom wykształcenia	(a) / (b)	Ma wpływ	Nie ma wpływu	Suma
Wyższe	(a)	2.002 tys.	337 tys.	2.339 tys.
	(b)	85,59%	14,41%	100,00%
Policealne	(a)	124 tys.	47 tys.	171 tys.
	(b)	72,51%	27,49%	100,00%
Średnie zawodowe	(a)	1.572 tys.	665 tys.	2.237 tys.
	(b)	70,27%	29,73%	100,00%
Gimnazjalne i poniżej	(a)	386 tys.	189 tys.	575 tys.
	(b)	67,13%	32,87%	100,00%
Zasadnicze zawodowe	(a)	1.878 tys.	948 tys.	2.826 tys.
	(b)	66,45%	33,55%	100,00%
Średnie ogólnokształcące	(a)	423 tys.	219 tys.	642 tys.
	(b)	65,89%	34,11%	100,00%

Źródło: jak w Tabeli 5.1.

Tabela 5.4. Możliwość kształtowania zestawu wykonywanych przez siebie zadań – analiza przeprowadzona dla pracujących mieszkańców miast

Poziom wykształcenia	(a) / (b)	Ma wpływ	Nie ma wpływu	Suma
Wyższe	(a)	3.464 tys.	690 tys.	4.154 tys.
	(b)	83,39%	16,61%	100,00%
Policealne	(a)	287 tys.	108 tys.	395 tys.
	(b)	72,66%	27,34%	100,00%
Średnie zawodowe	(a)	1.480 tys.	720 tys.	2.200 tys.
	(b)	67,27%	32,73%	100,00%
Średnie ogólnokształcące	(a)	568 tys.	306 tys.	874 tys.
	(b)	64,99%	35,01%	100,00%
Zasadnicze zawodowe	(a)	1.062 tys.	750 tys.	1.812 tys.
	(b)	58,61%	41,39%	100,00%
Gimnazjalne i poniżej	(a)	158 tys.	151 tys.	309 tys.
	(b)	51,13%	48,87%	100,00%

Źródło: jak w Tabeli 5.1.

Tabela 5.5. Możliwość kształtowania zestawu wykonywanych przez siebie zadań – analiza przeprowadzona dla pracujących mieszkańców wsi

Poziom wykształcenia	(a) / (b)	Ma wpływ	Nie ma wpływu	Suma
Wyższe	(a)	1.002 tys.	215 tys.	1.217 tys.
	(b)	82,33%	17,67%	100,00%
Policealne	(a)	131 tys.	38 tys.	169 tys.
	(b)	77,51%	22,49%	100,00%
Gimnazjalne i poniżej	(a)	434 tys.	158 tys.	592 tys.
	(b)	73,31%	26,69%	100,00%
Średnie zawodowe	(a)	1.125 tys.	421 tys.	1.546 tys.
	(b)	72,77%	27,23%	100,00%
Zasadnicze zawodowe	(a)	1.613 tys.	630 tys.	2.243 tys.
	(b)	71,91%	28,09%	100,00%
Średnie ogólnokształcące	(a)	322 tys.	152 tys.	474 tys.
	(b)	67,93%	32,07%	100,00%

Źródło: jak w Tabeli 5.1.

Na podstawie danych znajdujących się w Tabelach 5.1.–5.5. wyznaczono poszczególne wartości statystyki u . Wyniki dotyczące pracujących ogółem umieszczono w Tabeli 5.6., pracujących kobiet – w Tabeli 5.7., pracujących mężczyzn – w Tabeli 5.8., pracujących mieszkańców miast – w Tabeli 5.9., a pracujących mieszkańców wsi – w Tabeli 5.10.

Tabela 5.6. Wartości statystyki u – wyniki obliczeń dla pracujących ogółem

Wartość statystyki testowej a wartość krytyczna	Wniosek z przeprowadzonego testu dotyczącego istotności różnicy między frakcjami
$u_{12} \approx 5,37 > 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_1 i p_2 jest statystycznie istotna
$u_{23} \approx 2,19 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_2 i p_3 jest statystycznie nieistotna
$u_{34} \approx 2,39 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_3 i p_4 jest statystycznie nieistotna
$u_{45} \approx 0,04 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_4 i p_5 jest statystycznie nieistotna
$u_{56} \approx 0,13 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_5 i p_6 jest statystycznie nieistotna

Źródło: obliczenia własne na podstawie Tabeli 5.1.

Ogólnie w Polsce 72,9% pracujących ma możliwość kształtowania w jakimkolwiek zakresie zestawu podejmowanych przez siebie w pracy zadań. Odsetek ten nie jest jednak taki sam wśród wszystkich grup pracujących. Jak wskazują na to wyniki zebrane w Tabeli 5.6., wśród osób, które posiadają wyższe wykształcenie, udział takich, którzy mają wpływ na rodzaj wykonywanych przez siebie prac jest istotnie większy niż w pozostałych pięciu grupach pracujących. Co wydaje się dość zaskakujące, te pięć pozostałych grup można uznać za względnie jednorodny zbiór jeśli chodzi o posiadanie analizowanego tutaj uprawnienia.

Tabela 5.7. Wartości statystyki u – wyniki obliczeń dla pracujących kobiet

Wartość statystyki testowej a wartość krytyczna	Wniosek z przeprowadzonego testu dotyczącego istotności różnicy między frakcjami
$u_{12} \approx 2,95 > 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_1 i p_2 jest statystycznie istotna
$u_{23} \approx 2,51 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_2 i p_3 jest statystycznie nieistotna
$u_{34} \approx 1,10 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_3 i p_4 jest statystycznie nieistotna
$u_{45} \approx 0,54 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_4 i p_5 jest statystycznie nieistotna
$u_{56} \approx 0,57 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_5 i p_6 jest statystycznie nieistotna

Źródło: obliczenia własne na podstawie Tabeli 5.2.

Na podstawie informacji zestawionych w Tabeli 5.7. można wyciągnąć analogiczny wniosek do tego, który został przedstawiony w odniesieniu do Tabeli 5.6.

Tabela 5.8. Wartości statystyki u – wyniki obliczeń dla pracujących mężczyzn

Wartość statystyki testowej a wartość krytyczna	Wniosek z przeprowadzonego testu dotyczącego istotności różnicy między frakcjami
$u_{12} \approx 4,59 > 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_1 i p_2 jest statystycznie istotna
$u_{23} \approx 0,62 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_2 i p_3 jest statystycznie nieistotna
$u_{36} \approx 1,46 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_3 i p_6 jest statystycznie nieistotna
$u_{65} \approx 0,31 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_6 i p_5 jest statystycznie nieistotna
$u_{54} \approx 0,27 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_5 i p_4 jest statystycznie nieistotna

Źródło: obliczenia własne na podstawie Tabeli 5.3.

Dane znajdujące się w Tabeli 5.8. uprawniają do wyciągnięcia podobnego wniosku, jaki został sformułowany w oparciu o dane zebrane w Tabeli 5.6.

Tabela 5.9. Wartości statystyki u – wyniki obliczeń dla pracujących mieszkańców miast

Wartość statystyki testowej a wartość krytyczna	Wniosek z przeprowadzonego testu dotyczącego istotności różnicy między frakcjami
$u_{12} \approx 5,36 > 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_1 i p_2 jest statystycznie istotna
$u_{23} \approx 2,11 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_2 i p_3 jest statystycznie nieistotna
$u_{34} \approx 1,21 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_3 i p_4 jest statystycznie nieistotna
$u_{45} \approx 3,17 > 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_4 i p_5 jest statystycznie istotna
$u_{56} \approx 2,46 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_5 i p_6 jest statystycznie nieistotna

Źródło: obliczenia własne na podstawie Tabeli 5.4.

W oparciu o wyniki obliczeń umieszczone w Tabeli 5.9. można orzec, iż wśród pracujących mieszkańców miast mających wpływ na rodzaj wykonywanych przez siebie zadań zawodowych relatywnie najwięk-

szą reprezentację mają osoby z wyższym wykształceniem. Mniejsza frakcja pracujących mających możliwość wpływania na rodzaj wykonywanych prac występuje w populacji osób z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym i te trzy wymienione grupy stanowią pod względem rozpatrywanego kryterium stosunkowo homogeniczny zbiór. Jeszcze mniejszy wpływ na repertuar realizowanych przez siebie zadań zawodowych mają osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym oraz osoby nieposiadające wykształcenia szkolnego, przy czym między pracującymi mającymi wykształcenie zasadnicze zawodowe a pracującymi mającymi wykształcenie gimnazjalne i niższe nie ma pod tym względem statystycznie istotnych różnic.

Tabela 5.10. Wartości statystyki u – wyniki obliczeń dla pracujących mieszkańców wsi

Wartość statystyki testowej a wartość krytyczna	Wniosek z przeprowadzonego testu dotyczącego istotności różnicy między frakcjami
$u_{12} \approx 1,52 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_1 i p_2 jest statystycznie nieistotna
$u_{26} \approx 1,10 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_2 i p_6 jest statystycznie nieistotna
$u_{63} \approx 0,25 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_6 i p_3 jest statystycznie nieistotna
$u_{35} \approx 0,58 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_3 i p_5 jest statystycznie nieistotna
$u_{54} \approx 1,74 < 2,58 = u_{\alpha}$	różnica między p_5 i p_4 jest statystycznie nieistotna

Źródło: obliczenia własne na podstawie Tabeli 5.5.

Zgodnie z informacjami znajdującymi się w Tabeli 5.10. można stwierdzić, że dla populacji pracujących mieszkańców polskich wsi poszczególne wartości statystyki u mają bardzo niskie wartości nie różniące się istotnie od zera. Uprawnionym jest więc wniosek, zgodnie z któ-

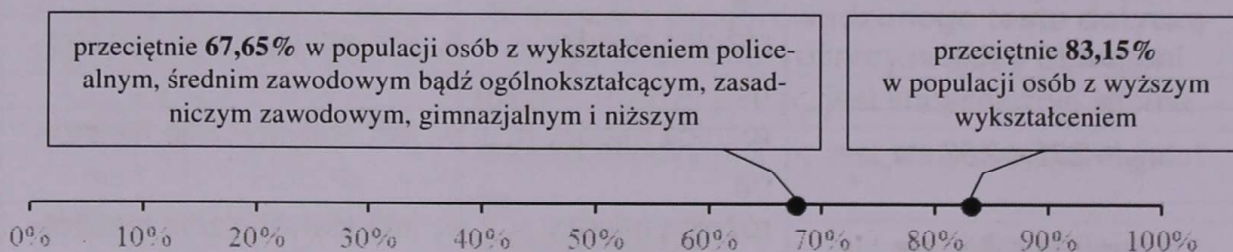
rym poziom wykształcenia nie różnicuje w istotny sposób pracujących mieszkańców wsi pod względem tego, czy mają wpływ na rodzaj wykonywanych przez siebie zadań, czy takiego wpływu nie mają.

5.4. Przeprowadzenie klasyfikacji w oparciu o obliczone wartości statystyki testowej

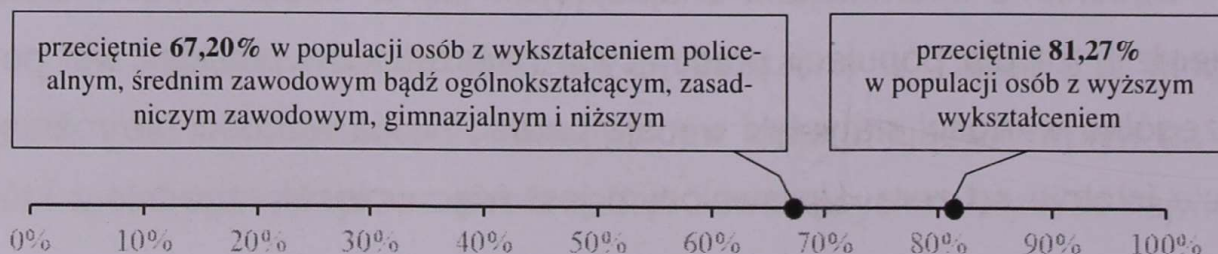
Wartości umieszczone w Tabelach 5.1.–5.10. posłużą do przeprowadzenia klasyfikacji, której wynik zaprezentowano graficznie na Rysunku 5.1.

Rysunek 5.1. Dokonanie klasyfikacji pracujących mieszkańców Polski w oparciu o to, czy mogą elastycznie kształtować zestaw podejmowanych przez siebie zadań zawodowych

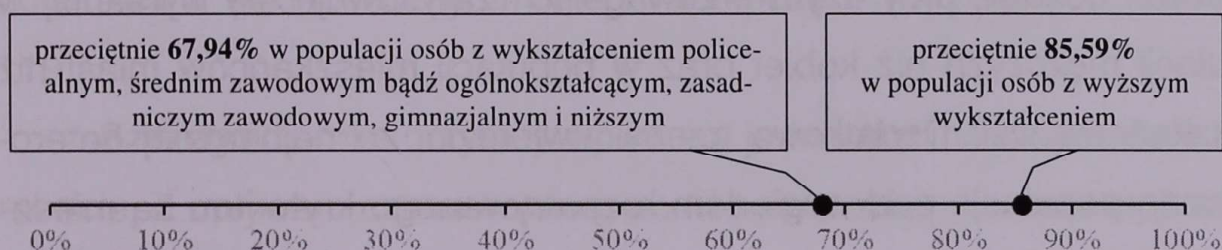
Pracujący ogółem mający jakikolwiek wpływ na rodzaj wykonywanych zadań

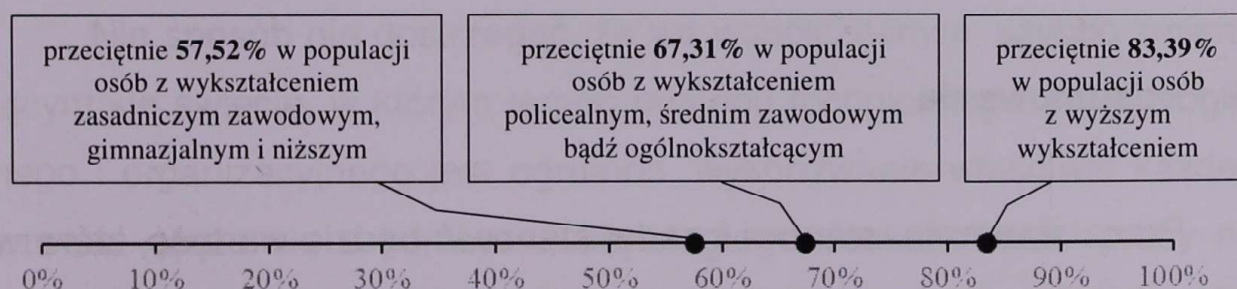
Pracujące kobiety mające jakikolwiek wpływ na rodzaj wykonywanych zadań

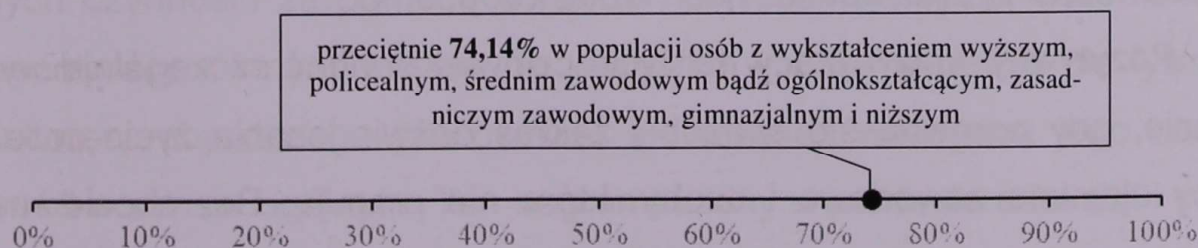
Pracujący mężczyźni mający jakikolwiek wpływ na rodzaj wykonywanych zadań

Pracujący mieszkańcy miast mający jakikolwiek wpływ na rodzaj wykonywanych zadań

Pracujący mieszkańcy wsi mający jakikolwiek wpływ na rodzaj wykonywanych zadań

Źródło: opracowanie własne na podstawie Tabel 5.1.–5.10.

Na podstawie Rysunku 5.1. można zauważyć pewne prawidłowości. Otóż nie ulega wątpliwości, iż najczęściej mogą wybierać podejmowane przez siebie zadania zawodowe osoby legitymujące się dyplomami wyższych uczelni, przy czym przewaga ich zarysowuje się wyraźniej w populacji mężczyzn niż kobiet oraz w populacji mieszkańców miast niż mieszkańców wsi. Dodatkowo trzeba stwierdzić, że najbardziej heterogeniczną populacją pod względem rozpatrywanego kryterium są mieszkańcy miast, bowiem w populacji tej wyodrębnione zostały aż trzy osobne podzbiory pracujących. Z kolei najbardziej homogeniczną zbiorowością okazali się mieszkańcy wsi, w przypadku których wykształcenie nie ma statystycznie istotnego wpływu na to, czy dana osoba może określać rodzaj wykonywanych przez siebie zadań, czy możliwości takiej nie posiada.

5.5. Podsumowanie

Praca stanowiła, stanowi i nadal stanowić będzie wartość, która w istotny sposób rzutuje na kształt i przebieg życia człowieka oraz określa zakres jego uczestniczenia w życiu społecznym (Wiatrowski, 2008, s. 27-28). W literaturze wymienia się wiele różnych funkcji spełnianych przez pracę, a wśród nich produkcyjną, społeczną, ekonomiczną, kulturową, etyczno-moralną oraz edukacyjną (Wołk, 2008, s. 47).

Pozytywny wpływ pracy na życie człowieka widać szczególnie wyraźnie, gdy porówna się sposób i zakres doświadczania życia przez osoby aktywne zawodowo i osoby, które nie pracują. Bezrobocie ma szereg negatywnych konsekwencji dla funkcjonowania i rozwoju jednostki. Brak pracy prowadzi najczęściej do spadku ogólnej aktywności i wycofywania się z działalności na wszystkich innych polach, do obniżenia samooceny, jak również do przejawiania postaw defensywnych i rosz-

zeniowych. Bierność zawodowa działa na człowieka destrukcyjnie i podważa podstawy jego egzystencji – jest główną przyczyną ubóstwa. Co niezmiernie ważne, powszechne bezrobocie powoduje zachwianie podstawami ekonomicznymi całego społeczeństwa (Gerlach, 2008, s. 119).

Szczególnie niekorzystny wpływ na jednostkę ma długotrwałe bezrobocie. Z upływem czasu bowiem obniża się poziom kompetencji zawodowych, jak również sukcesywnie spada motywacja do działania. Powrót na rynek pracy osoby, która przez długi okres była bierna zawodowo, jest trudny z uwagi na to, że jej przydatność zawodowa podczas bezczynności znacznie się redukuje. Niezaprzeczalnym jest fakt, że osoby niepracujące mają dużo mniej bodźców stymulujących ich do rozwoju niż osoby aktywne zawodowo.

Nie sposób nie dostrzegać, że we współczesnym, szybko zmieniającym się świecie, w którym tempo postępu technicznego, technologicznego i organizacyjnego jest ogromne, wykonywanie właściwie każdego zawodu wiąże się z koniecznością ciągłego doskonalenia i pracy nad sobą. Rozwój obejmuje nie tylko okres przygotowywania się do danej profesji, lecz trwa przez cały czas aktywności zawodowej człowieka. Aktywność zawodowa wiąże się bowiem ze stałym poszerzaniem i pogłębianiem wiedzy, nabywaniem umiejętności wykonywania poszczególnych czynności za pomocą coraz to nowszych narzędzi, uczeniem się współpracy z innymi ludźmi. To wszystko wpływa wydatnie nie tylko na kulturę pracy danego pracownika, ale również wzbogaca jego osobowość w sensie ogólnym. Ten nagromadzony w procesie edukacji i pracy potencjał człowieka stanowi jego kapitał, który w naukach ekonomicznych nazywany jest kapitałem ludzkim (Polcyn, 2017, s. 391).

Niezaprzeczalnym faktem jest, iż wykształcone społeczeństwo oznacza szereg korzyści tak dla państwa, jak i dla jego obywateli. Osoby

lepiej wykształcone znajdują się w dużo bardziej komfortowej sytuacji na rynku pracy – łatwiej im znaleźć nową pracę, z pracy swojej czerpią więcej satysfakcji oraz otrzymują wyższe wynagrodzenie (Turczak, 2017, s. 242).

Dla celów badań przeprowadzonych w niniejszym rozdziale pracujących mieszkańców Polski podzielono na sześć grup, a kryterium tego podziału był poziom wykształcenia. W każdej z wyodrębnionych grup określono podgrupę osób, które w wykonywanej przez siebie pracy mają wpływ na rodzaj realizowanych zadań. Celem badania było sprawdzenie, czy lepsze wykształcenie rzutuje w istotny sposób na możliwość definiowania przez daną osobę zestawu podejmowanych przez siebie zadań zawodowych. Wykazano, że posiadanie wyższego wykształcenia jest tym atrybutem, który zdecydowanie sprzyja możliwości decydowania przez pracującego mieszkańca Polski o tym, jakich zadań zawodowych się podejmuje, a jakich nie. Natomiast wśród osób nie posiadających dyplomu wyższej uczelni możliwość określania rodzaju realizowanych zadań zawodowych jest znacznie bardziej ograniczona i zazwyczaj nie ma na to większego wpływu fakt, czy dana osoba ma wykształcenie policealne, średnie zawodowe, średnie ogólnokształcące, zasadnicze zawodowe, czy gimnazjalne bądź niższe.

Przeprowadzone badanie uprawnia do jeszcze jednej konstatacji – otóż przewaga osób lepiej wykształconych nad pozostałymi grupami w zakresie swobody w określaniu treści własnej pracy zarysowuje się szczególnie mocno wśród ludności miast i jedynie w przypadku mieszkańców miast posiadanie wykształcenia policealnego, średniego zawodowego bądź ogólnokształcącego daje danej osobie pod tym względem pewną przewagę nad pracującymi, którzy mają wykształcenie zasadnicze zawodowe, gimnazjalne i niższe.

Literatura

- Bańka A., (2016), Zawodowstwo, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy: psychologiczne metody i strategie pomocy bezrobotnym, Wydawnictwo Stowarzyszenie Psychologia i Architektura, Poznań.
- Gerlach R., (2008), Praca człowieka jako problem pedagogiczny, w: R. Gerlach (red.), Praca człowieka w XXI wieku. Konteksty – wyzwania – zagrożenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 117-127.
- GUS, (2016), Badanie organizacji i rozkładu czasu pracy w Polsce w 2015 roku, Warszawa.
- GUS, (2016), Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016, Warszawa.
- GUS, (2016), Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2014 r., Warszawa.
- Polcyn J., (2017), Czynniki różnicujące kreowanie kapitału ludzkiego na przykładzie osiągnięć edukacyjnych uczniów szkół ponadgimnazjalnych, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 50 (2), s. 391-402.
- Polcyn J., Gawrysiak M., (2016), Aktywność zawodowa młodzieży a decyzje o podjęciu studiów wyższych – przyczynki do dalszych badań, Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, nr 9, s. 347-369.
- Rączaszek A., (2009), Uwarunkowania demograficzne systemu kształcenia a rynek pracy na przykładzie regionu rybnickiego, w: R.Cz. Horodeński, C. Sadowska-Snarska (red.), Gospodarowanie zasobami pracy na początku XXI wieku. Aspekty makroekonomiczne i regionalne, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok – Warszawa, s. 298-312.
- Sztumski J., (2008), Czy wiek XXI stanie się początkiem cywilizacji bezrobocia? w: R. Gerlach (red.), Praca człowieka w XXI wieku. Konteksty – wyzwania – zagrożenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 57-62.
- Turczak A., (2017), Zależność między poziomem wykształcenia a czasem pozostawania bez pracy bezrobotnych w Polsce, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 51 (3), s. 231-243.
- Wasilewska E., (2015), Statystyka matematyczna w praktyce, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa.
- Wiatrowski Z., (2005), Podstawy pedagogiki pracy, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Wiatrowski Z., (2008), Wizjonerzy i realiści w kwestii teraźniejszości i przyszłości pracy człowieka, w: R. Gerlach (red.) Praca człowieka w XXI wieku. Konteksty – wyzwania – zagrożenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 19-28.

- Wołk Z., (2008), Edukacyjne inspiracje pracy, w: R. Gerlach (red.), Praca człowieka w XXI wieku. Konteksty – wyzwania – zagrożenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 44-56.
- Zeliaś A., (2000), Metody statystyczne, PWE, Warszawa.